

ISHBILARMONLIK VA BIZNES SOHALARIDA DISKURSNING AHAMIYATI

Xolisova Gavharoy Mannobjon qizi
Andijon davlat chet tillari instituti dotsenti
Email: gavharxolisov@mail.ru

Annotatsiya: Muloqotni, shaxslarning kommunikativ o‘zaro ta‘sirini tahlil qilish uchun tilni belgilar tizimi sifatida o‘rganishning o‘zi yetarli emas, nutq aktlari nazariyasida ishlab chiqilgan pragmatik so‘zlarning turlari so‘zlovchining nutq strategiyasining to‘liq tavsifini bermaydi.

Kalit so‘zlar: muloqot, diskurs, kommunikatsiya, o‘zaro ta‘sir, nutq.

ЗНАЧЕНИЕ ДИСКУРСА В ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВЕ И БИЗНЕС-СФЕРЕ

Аннотация: Для анализа общения, коммуникативного взаимодействия личностей недостаточно изучения языка как системы знаков, разработанные в теории речевых актов типы прагматических слов не дают полной характеристики речевой стратегии говорящего.

Ключевые слова: диалог, дискурс, общение, взаимодействие, речь.

IMPORTANCE OF DISCOURSE IN ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS FIELDS

Abstract: To analyze communication, communicative interaction of individuals, it is not enough to study the language as a system of signs, the types of pragmatic words developed in the theory of speech acts do not give a complete description of the speaker’s speech strategy.

Key words: dialogue, discourse, communication, interaction, speech.

KIRISH

So‘nggi yillarda kommunikativ tilshunoslikning rivojlanishi tilshunoslik, sotsiologiya, psixologiya, etnografiya, falsafa, madaniyatshunoslik fanlarida ishlab chiqilgan g‘oyalarni sintez qilish zarurligini ko‘rsatgan bir paytda “diskurs” atamasi matn tilshunosligi doirasidan chiqib ketdi. Muloqotni, shaxslarning kommunikativ o‘zaro ta‘sirini tahlil qilish uchun tilni belgilar tizimi sifatida o‘rganishning o‘zi yetarli emas, nutq aktlari nazariyasida ishlab chiqilgan pragmatik so‘zlarning turlari so‘zlovchining nutq strategiyasining to‘liq tavsifini bermaydi. Maqsadlarga erishish uchun qanday lingvistik vositalardan foydalanish kerak, nutqning eng katta samaradorligiga erishishga imkon beradigan vositalar nimalar? Ehtimol, bu savolga javobni nutqni matn darajasidan yuqorida joylashgan til birligi sifatida to‘liq tahlil qilish orqali olish mumkin. Ushbu yo‘nalish doirasida alohida mavzuning nutqi emas, balki murojaat qiluvchi va qabul qiluvchining nutqiy o‘zaro ta‘siri o‘rganiladi. Bu yerda nutq ekstralingvistik, pragmatik, sotsial-madaniy, psixologik va boshqa omillar bilan birgalikda matn yaratuvchi kommunikativ hodisa, ikkinchidan, matni yaratish va idrok etishning o‘ziga xos modellari, namunalaridir.

T.A. Van Deykning ta‘kidlashicha, “Diskurs - bu nutq oqimi, uning doimiy harakatida bo‘lgan, barcha xilma-xillik tarixiy davrni, ham kommunikantning individual va ijtimoiy xususiyatlarini o‘ziga singdiruvchi, hamda muloqot sodir bo‘lish jarayonidir”, deya ta‘riflaydi.

T.A. Van Deyk, “muloqot murakkab kommunikativ hodisa bo‘lib, u matndan tashqari, matni tushunish uchun zarur bo‘lgan ekstralingvistik omillarni (dunyo haqidagi bilimlar, fikrlar, qabul qiluvchining nuqtai nazari, maqsadlari) ham o‘z ichiga oladi”, deydi. V.Z. Demyankov xorijiy tilshunoslikka oid asarlarga asoslanib, avvalgi ta‘riflarni, shu jumladan, ulardagi semiotika, aloqa nazariyasi, sotsiologiya, modal mantiq va boshqalar bilan bog‘liq bo‘lgan xususiyatlar “Diskurs, bir nechta jumladan yoki jumlaning mustaqil qismidan iborat bo‘lgan ixtiyoriy parcha tushuncha, umumiy kontekst, tavsiflar yaratadi”, degan nazariyani ilgari suradi.

Til shaxsining o‘ziga xos nutqining nutq faoliyati maydoni bu koordinatalar bo‘ylab joylashtirilgan elementar nutqqa ta‘sir qiluvchi kuchlarning integratsiyasi sifatida ko‘rib chiqiladi: argumentativ (semantika), motivatsiya (sigmatika), pragmatik (pragmatik), sintaktik

va boshqalar. Shunday qilib, nutq ma’lum bir til vositalari orqali vositachilik qilingan ijtimoiy o’zaro ta’sir makonini o’zida mujassam etadi. U dinamik o’zaro asosda hosil bo’ladi va shakllanadi va kontseptual, pragmatik, semantik, grammatik va boshqalarning ko’p darajali kategoriyalarining ta’sirida yuzaga keladi.

Ikkinchi ma’noda nutq so’zi har qanday sohadagi hozirgi nutq faolligini bildirish uchun ishlatiladi (masalan, siyosiy nutq) solishtiring “muloqot dastlab tildan, alohida mentalitetni ifodalash uchun maxsus foydalanishdir. Bu erda “diskurs” atamasidan foydalanish uslub va individual tilning an’anaviy tushunchalarini aniqlashtirish istagini ochib beradi. Shu tarzda tushunilgan holda, “diskurs” atamasi tavsiflanadi.

Nutq aloqasini tahlil qilishda tilshunoslikda til va nutq muammolarini o’rganishdan tashqari, “muloqotning turli xil turlarini, masalan, murojaat qiluvchidan ma’lum bir manzilga xabar almashish uchun kommunikativ va ijtimoiy faoliyat” ni o’z ichiga oladi, (axborotli va faktik) tarkib uning intellektual va hissiy sohasiga ta’sir ko’rsatish, amaliy va aqliy harakatlar, kerakli natijaga erishish uchun nutq (va nutqiy bo’lmagan) harakatlar, faoliyat va munosabatlarni muvofiqlashtirish va boshqalar nazarda tutiladi.

Huquqiy aloqa jarayonining huquqiy jihatlari shaxslarning ehtiyojlarini, siyosiy va professional sohadagi boshqaruvni samarali, samarali muloqotga bo’lgan ehtiyojlarini o’z ichiga olishi kerak. Bu ham ritorikaga bo’lgan qiziqishning ortishi bilan izohlanadi. Biroq, an’anaviy ritorikadan farqli o’laroq, nutq nazariyasida o’rganish ob’ekti alohida shaxsning nutqi emas, balki diskursiv ritorika, suhbat ritorikasidir. Aksariyat mutaxassisliklarning muvaffaqiyatli kasbiy faoliyati asosan biznes munosabatlarini to’g’ri, malakali tashkil etish bilan belgilanadi, bu esa o’z navbatida nutq faoliyatini malakali tashkil etish, tushunish va boshqarishga bog’liq. Ko’pchilik qiziqqan kasblar uchun asosiy malaka bo’lgan muloqotni tushunish va boshqarish ko’nikmalarini rivojlantirish kerak. Muloqot jarayonlarida ishtirok etish, ularni tushunish va suhbatning borishiga ta’sir qilishni o’rganish kommunikativ kompetentsiyani o’rgatishning eng qiyin vazifalaridan biridir. Nutq faoliyatining ijtimoiy taraqqiyotning yetakchi tamoyili sifatidagi rolini anglash suhbat tahlilining amaliy fan sifatida vujudga kelishiga olib keldi. Masalan, Germaniyada korxonalar, idora, tibbiyot muassasalarida ishbiarmonlik aloqalari sohasida faoliyat yurituvchi tilshunos va mutaxassislar soni ortib bormoqda. Ularning maqsadi biznes aloqalari sohasida to’g’ri, samarali muloqot qilishni o’rgatishdir. Amerikada notiqlik san’ati o’qituvchilari uyushmasi 1914-yilda tashkil etilgan. Hozirda u Nutq aloqasi assotsiatsiyasi (SCA) deb ataladi. AQSHda SCA doirasida keng ko’lamli ta’lim dasturi ishga tushirildi, unga ko’ra ta’lim muassasalarida muloqotni o’rgatuvchi fakultet va kafedralar ochildi. ijtimoiy amaliyotning barcha sohalari, boshqaruv qarorlarini qabul qilish, huquqiy tartibga solish, biznes hayoti, reklama, marketing bilan bog’liq sohalar jadal rivojlana boshladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Иброҳимов С. Ўзбек тили нутқ маданиятига доир // Ўзбек тили ва адабиёти, 1964, 5-сон. – Б. 58-63.
2. Цой А. И. Бизнес-коммуникация в аспекте эмотиологии (на примере коммуникативных ситуаций в сфере сервиса)// Вестник Волгоградского института бизнеса. – 2014. – № 4 (29). – С. 294 - 197.
3. Iris I., Varner A Comparison of American and French Business correspondence// Электронный ресурс. Адрес доступа: <http://course.sdu.edu.cn/G2S/eWebEditor/uploadfile/20131201161747015.pdf>
4. Стернин И.А., Рудакова А. В., Виноградова О.Е. Проект «Значение как феномен актуального языкового сознания носителя языка (проблема теоретического и лексикографического описания)»// Официальный сайт И. А. Стернина. Электронный ресурс. Адрес доступа: <http://sterninia.ru/index>.